

VERREKENING

EEN WETENSCHAPPELIJKE PROEVE
OP HET GEBIED VAN DE RECHTSGELEERDHEID

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DE GRAAD VAN DOCTOR
AAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT NIJMEGEN
OP GEZAG VAN DE RECTOR MAGNIFICUS,
PROF.DR. C.W.P.M. BLOM,
VOLGENS BESLUIT VAN HET COLLEGE VAN DECANEN
IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN
OP DONDERDAG 24 NOVEMBER 2005
DES NAMIDDAGS OM 3.30 UUR PRECIES

DOOR

NIELS ERWIN DENNIS FABER

geboren op 15 april 1969
te Assen

KLUWER - DEVENTER - 2005

2.5.2. Verbintenissen onder tijdsbepaling of voorwaarde	81
2.5.3. Natuurlijke verbintenissen	85
2.5.4. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	88
2.6. Geen gescheiden vermogens	90
2.6.1. Het vereiste van identiteit van vermogens	90
2.6.2. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	95
3. Liquiditeitscorrectie / Artikel 6:136 BW	96
3.1. Algemeen	96
3.2. Artikel 6.1.10.13 OM	97
3.3. Discretionaire bevoegdheid van de rechter	98
3.4. Verrekening tijdens of na het voeren van een procedure	100
3.5. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	102
4. Wettelijke Verrekeningsverboden	104
4.1. Algemeen	104
4.2. Artikel 6:135, aanhef en onder <i>a</i> , BW	105
4.2.1. Reikwijdte van het artikel	105
4.2.2. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	107
4.3. Artikel 6:135, aanhef en onder <i>b</i> , BW	108
4.3.1. Reikwijdte van het artikel	108
4.3.2. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	111
4.4. Enige andere bepalingen	112
4.4.1. Artikel 2:80 lid 4 BW / Artikel 2:191 lid 3 BW	112
4.4.2. Artikel 3:253 lid 2 BW	114
4.4.3. Artikel 7:632 BW	116
4.4.4. Artikel 24 Invorderingswet 1990	119
5. Contractuele verrekening	127
5.1. Algemeen	127
5.2. Contractuele afwijking van de materiële vereisten voor verrekening	129
5.3. Contractuele afwijking van andere bepalingen inzake verrekening	131
5.4. Vernietiging van een contractueel verrekeningsbeding / Derogerende werking van de redelijkheid en billijkheid	132
5.5. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	134
 HOOFDSTUK 3 VERREKENINGSVERKLARING	 135
1. Inleiding	135
2. Twee stelsels van verrekening	136
2.1. Algemeen	136
2.2. Voor- en nadelen van beide stelsels van verrekening	136

2.3. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	137
3. Aard en inhoud van de verrekeningsverklaring	139
3.1. Algemeen	139
3.2. Vormvrije verrekeningsverklaring	140
3.3. Verrekeningsverklaring gericht tot de schuldeiser	141
3.4. Intrekking of herroeping van de verrekeningsverklaring	144
3.5. Vernietiging van de verrekeningsverklaring	145
3.6. Bekrachtiging van de verrekeningsverklaring	145
3.7. Verrekeningsverklaring onder voorwaarde of tijdsbepaling	149
4. Verrekening van vorderingen aan toonder of order	153
4.1. Algemeen	153
4.2. Verrekening door de <i>schuldeiser</i> van een vordering aan toonder of order	154
4.3. Verrekening door de <i>schuldenaar</i> van een vordering aan toonder of order	157
4.4. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	159
5. Wet giraal effectenverkeer	159
5.1. Algemeen	159
5.2. Verrekening na uitlevering van vorderingen uit een verzameldepot	160
5.3. Verrekening zonder uitlevering van vorderingen uit een verzameldepot	161
6. Het ontnemen van de werking aan een verrekeningsverklaring	164
6.1. Algemeen	164
6.2. Artikel 6:132 BW / Artikel 6:134 BW	165
6.2.1. Artikel 6:132 BW	165
6.2.2. Artikel 6:134 BW	169
6.3. Artikel 6:133 BW	171
6.4. Artikel 6:137 lid 2 BW	174
6.5. Artikel 6:138 lid 2 BW	175
6.6. Diverse combinaties	177
6.7. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	178
HOOFDSTUK 4 VERREKENING IN REKENING-COURANT	179
1. Inleiding	179
2. Verrekening van rechtswege	179
2.1. Algemeen	179
2.2. Doel van de rekening-courant	182
2.3. Relatie tot andere bepalingen van afdeling 6.1.12 BW	186

2.4. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	191
2.5. Overgangsrecht	191
3. Modaliteiten van de rekening-courant	192
4. Afsluiting van de rekening en mededeling van het saldo	193
HOOFDSTUK 5 RECHTSGEVOLGEN VAN VERREKENING	197
1. Inleiding	197
2. Tenietgaan van verbintenissen	197
3. Terugwerkende kracht	200
3.1. Algemeen	200
3.2. Beperking van de terugwerkende kracht	203
3.3. Koersberekening	207
3.4. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	211
4. Imputatieregeling	212
4.1. Algemeen	212
4.2. Volgorde van toerekening / Artikel 6:137 BW	213
4.3. Volgorde van toerekening / Artikel 6:140 BW	215
4.4. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	217
5. Schadevergoeding / Artikel 6:138 BW	219
5.1. Algemeen	219
5.2. Recht op schadevergoeding	219
5.3. Gerechtvaardigd belang bij nakoming	220
5.4. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	222
6. Kwitanties, bewijsstukken, papier aan toonder of order	223
HOOFDSTUK 6 ARTIKEL 6:130 BW	227
1. Inleiding	227
2. Ratio en reikwijdte	227
2.1. Algemeen	227
2.2. De grenzen van artikel 6:130 BW	231
2.3. Excursie: BW (oud) / PECL / UPICC	237
2.4. Overgangsrecht	243
3. Artikel 6:130 lid 1 BW	244
3.1. Algemeen	244
3.2. Overgang van een vordering onder bijzondere titel	246
3.3. Vorderingen die uit dezelfde rechtsverhouding voortvloeien (<i>compensatio ex eadem causa</i>)	250

3.4. Vorderingen die niet uit dezelfde rechtsverhouding voortvloeien (<i>compensatio ex dispari causa</i>)	256
3.5. Analoge toepassing	261
3.5.1. Met overgang onder bijzondere titel gelijk te stellen rechtsfiguren	261
3.5.2. Contractsoverneming en contractsovergang van rechtswege	261
3.5.3. Overgang van een rentedragende vordering	263
3.5.4. Vernietiging van een aan de overdracht van een vordering ten grondslag liggende titel	264
3.5.5. Overgang van een vordering op grond van art. 7:420 BW	266
3.5.6. Overgang van een vordering naar een ander vermogen van hetzelfde rechtssubject	268
4. Artikel 6:130 lid 2 BW	268
4.1. Algemeen	268
4.2. Een op de vordering gelegd beslag	271
4.3. Een op de vordering gevestigd beperkt recht waarvan mededeling is gedaan aan de schuldenaar	278
4.4. Analoge toepassing	292
4.4.1. Met beslag en vestiging van een beperkt recht gelijk te stellen rechtsfiguren	292
4.4.2. Privatieve lastgeving	293
4.4.3. Toepassing van art. 7:421 BW	294
5. Artikel 6:130 lid 3 BW	297
6. Contractuele verrekening	300

HOOFDSTUK 7 VERREKENING IN HET ZICHT VAN FAILLISEMENT 307

1. Inleiding	307
2. De actio Pauliana	308
2.1. Algemeen	308
2.2. Vernietiging van onverplicht verrichte rechtshandelingen	315
2.2.1. Vereisten voor een beroep op de actio Pauliana	315
2.2.2. Onverplicht verrichte rechtshandeling	316
2.2.3. Benadeling van schuldeisers	321
2.2.4. Wetenschap van benadeling	326
2.3. Vernietiging van verplicht verrichte rechtshandelingen	335
2.3.1. Vereisten voor een beroep op de actio Pauliana	335
2.3.2. Verplicht verrichte rechtshandeling	337
2.3.3. Wetenschap dat het faillissement is aangevraagd	339
2.3.4. Samenspanning tussen schuldenaar en schuldeiser	348

2.3.5. Benadeling van schuldeisers	352
2.4. De vernietiging en haar rechtsgevolgen	352
2.4.1. Wijzen van vernietiging	352
2.4.2. Relatieve werking van de vernietiging	355
2.4.3. Derdenbescherming	367
2.5. Verrekening door de schuldenaar	370
2.6. Verrekening door de schuldeiser	371
2.6.1. Toepassing van de actio Pauliana	371
2.6.2. Een tussen de schuldenaar en de schuldeiser verrichte rechtshandeling die de schuldeiser in staat stelt zich op verrekening te beroepen	372
2.6.3. Vermindering van het debetsaldo van de schuldenaar door verrekening in rekening-courant (Loeffen q.q./Mees & Hope I)	375
2.6.4. Vermindering van het debetsaldo van de schuldenaar door verrekening in rekening-courant (Loeffen q.q./Mees & Hope II)	380
2.6.5. Vermindering van het debetsaldo van de schuldenaar door verrekening in rekening-courant (Mulder q.q./CLBN)	384
2.6.6. Vermindering van het debetsaldo van de schuldenaar door verrekening in rekening-courant (Van Gorp q.q./Rabobank; ING/Gunning q.q.)	392
3. Artikelen 54 en 55 Fw	404
3.1. Algemeen	404
3.2. Ratio en reikwijdte	405
3.3. Overneming van een vordering of schuld	413
3.3.1. Het begrip "overneming"	413
3.3.2. Overneming van een schuld door het crediteren van een bankrekening	414
3.3.3. Overneming van een schuld als gevolg van de inning van een vordering door een tussenpersoon	425
3.3.4. Overneming van een vordering of schuld door het verrichten van een rechtshandeling met de schuldenaar	427
3.3.5. Verrijking van een vordering door middel van subrogatie	428
3.3.6. Andere gevallen van overneming van een vordering of schuld	435
3.4. Het goede-trouwbegrip	438
3.5. Ontbreken van benadeling	443
3.6. Verhaal krachtens pand of hypotheek	444

HOOFDSTUK 8	VERREKENING TIJDENS FAILLISSEMENT	451
1.	Inleiding	451
2.	Artikel 53 Fw / Ratio en reikwijdte	452
2.1.	Algemeen	452
2.2.	Verrekening "tijdens faillissement"	459
2.3.	Relatie tot afdeling 6.1.12 BW	463
2.3.1.	Uitbreiding van de verrekeningsbevoegdheid tijdens faillissement	463
2.3.2.	Toepassing van artikel 6:130 BW tijdens faillissement	474
2.3.2.1.	Cessie van een vordering vóór de faillietverklaring van de cedent	475
2.3.2.2.	Cessie van een vordering na de faillietverklaring van de cedent	478
2.3.2.3.	Cessie van een vordering vóór of na de faillietverklaring van de cessionaris	480
2.3.2.4.	Verpanding van een vordering vóór of na de faillietverklaring van de pandgever	482
2.3.2.5.	Beslag op een vordering, gevolgd door faillietverklaring van de beslagdebiteur	483
2.4.	Verrekening en verificatie	484
2.4.1.	Verificatiebepalingen in beginsel niet van toepassing op verrekening	484
2.4.2.	Artikelen 130 en 131 Fw	486
2.4.3.	Artikel 128 Fw	492
2.4.4.	Artikel 129 Fw	494
2.4.5.	Artikel 133 Fw	495
2.4.6.	Artikel 136 Fw	498
2.5.	Verrekening / Pand en hypotheek	500
2.6.	Verrekening, voorrang en achterstelling	511
2.7.	Verrekening / Afkoelingsperiode	514
2.8.	Verrekening / Stemming over een akkoord	516
2.9.	Verrekening door de gefailleerde of de curator	521
3.	Artikel 53 Fw / Welke vorderingen en schulden komen voor verrekening in aanmerking?	523
3.1.	Algemeen	523
3.2.	Vorderingen en schulden die vóór de faillietverklaring zijn ontstaan	524
3.2.1.	Moment van ontstaan van de vordering of schuld is beslissend	524
3.2.2.	Relatie tot de artikelen 37 en 37a Fw	528

3.3. Vorderingen en schulden die voortvloeien uit vóór de faillietverklaring met de gefailleerde verrichte handelingen	530
3.3.1. Moment van ontstaan van de bron van de vordering of schuld is beslissend	530
3.3.2. Historisch perspectief / Toekomstverwachting	532
3.4. Nadere verkenning van de grenzen / Enige bijzondere gevallen	538
3.4.1. Rechtstreekse oorzaak (Giro/Standaardfilms)	538
3.4.2. Rechtstreekse oorzaak (Otex/Steenbergen q.q.; Verhagen q.q./INB I)	541
3.4.3. Rechtstreekse oorzaak (Mulder q.q./CLBN; Van Gorp q.q./Rabobank)	542
3.4.4. Rechtstreekse oorzaak (Tiethoff q.q./NMB; Stet/Braaksma)	546
3.4.5. Doel en strekking van de actio Pauliana (Kuijsters/Gaalman q.q.)	552
3.4.6. Onrechtmatige daad (Peeters q.q./Gatzen)	555
3.4.7. Bestuursdaansprakelijkheid / Artikel 2:138 (248) BW	558
3.4.8. Het beginsel van artikel 23 Fw (Vis q.q./NMB)	561
3.4.9. Overgenomen vorderingen en schulden / Artikel 53 of artikel 54 Fw?	567
3.4.10. Boedelschulden (AMRO/NAPM)	571
3.4.11. Overige vorderingen en schulden (Tripels q.q./Van Rooijen)	574
4. Artikelen 54 en 55 Fw	575
4.1. Algemeen	575
4.2. Overneming van een vordering of schuld tijdens faillissement	576
4.2.1. De "harde" norm van artikel 54 lid 2 Fw	576
4.2.2. Verhouding tussen het eerste en het tweede lid van artikel 54 Fw	578
4.3. Uitzonderingen op de artikelen 54 en 55 Fw	579
5. Contractuele verrekening	580
SAMENVATTING	583
SUMMARY	589
UITGEBREIDE INHOUDSOPGAVE	595